

**BỘ GIÁO DỤC VÀ ĐÀO TẠO
HỌC VIỆN TÀI CHÍNH**

BỘ TÀI CHÍNH

TRẦN TRUNG

**SỬ DỤNG TÀI CHÍNH THỨC ĐẨY
PHÁT TRIỂN KINH TẾ - XÃ HỘI CÁC TỈNH TÂY NGUYÊN**

LUẬN ÁN TIẾN SĨ KINH TẾ

HÀ NỘI - 2014

**BỘ GIÁO DỤC VÀ ĐÀO TẠO
HỌC VIỆN TÀI CHÍNH**

BỘ TÀI CHÍNH

TRẦN TRUNG

**SỬ DỤNG TÀI CHÍNH THỨC ĐẨY
PHÁT TRIỂN KINH TẾ - XÃ HỘI CÁC TỈNH TÂY NGUYÊN**

Chuyên ngành : Tài chính - Ngân hàng

Mã số : 62.34.02.01

LUẬN ÁN TIẾN SĨ KINH TẾ

Người hướng dẫn khoa học: 1. PGS, TS ĐINH TRỌNG THỊNH
2. PGS, TS NGUYỄN VĂN DẦN

HÀ NỘI - 2014

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan bản luận án là công trình nghiên cứu của riêng tôi. Các số liệu, kết quả nêu trong luận án là trung thực và có nguồn gốc rõ ràng.

TÁC GIẢ LUẬN ÁN

Trần Trung

MỤC LỤC

Trang

Trang phụ bìa

Lời cam đoan

Mục lục

Danh mục các chữ viết tắt

Danh mục các bảng

MỞ ĐẦU 1

**Chương 1: MỘT SỐ VẤN ĐỀ CHUNG VỀ TÀI CHÍNH VỚI TƯ CÁCH
ĐỘNG LỰC THúc ĐẨY PHÁT TRIỂN KINH TẾ - XÃ HỘI** 7

1.1. Tổng quan về phát triển kinh tế - xã hội 7

1.1.1. Quan niệm phát triển kinh tế 7

1.1.2. Quan niệm về phát triển xã hội 9

1.1.3. Những nhân tố ảnh hưởng đến phát triển kinh tế - xã hội

1.2. Tài chính đối với phát triển kinh tế - xã hội 18

1.2.1. Quan niệm về tài chính, chức năng và vai trò của tài chính trong
nền kinh tế thị trường 18

1.2.2. Chính sách tài chính 26

1.3. Sử dụng tài chính thúc đẩy phát triển kinh tế - xã hội 34

1.3.1. Sử dụng ngân sách nhà nước để phát triển kinh tế - xã hội 34

1.3.2. Sử dụng tín dụng để phát triển kinh tế - xã hội 54

1.3.3. Sử dụng thị trường tài chính để phát triển kinh tế - xã hội 64

**Chương 2: THỰC TRẠNG SỬ DỤNG TÀI CHÍNH THúc ĐẨY PHÁT
TRIEu KINH TẾ - XÃ HỘI CÁC TỈNH TÂY NGUYÊN GIAI
ĐOẠN 2006-2010** 75

2.1. Đặc điểm về kinh tế - xã hội các tỉnh Tây Nguyên 75

2.1.1. Đặc điểm chính các tỉnh Tây Nguyên 75

2.1.2. Những thuận lợi về phát triển kinh tế - xã hội ở Tây Nguyên 75

2.1.3. Những thách thức đối với phát triển kinh tế - xã hội 78

2.2. Thực trạng sử dụng tài chính thông qua các công cụ ngân sách nhà nước, tín dụng và thị trường tài chính thúc đẩy phát triển kinh tế - xã hội các tỉnh Tây Nguyên giai đoạn 2006-2010	81
2.2.1. Thực trạng sử dụng ngân sách nhà nước cho phát triển kinh tế - xã hội ở Tây Nguyên giai đoạn 2006-2010	89
2.2.2. Thực trạng sử dụng tín dụng nhà nước để phát triển kinh tế - xã hội Tây Nguyên giai đoạn 2006-2010	112
2.2.3. Thực trạng sử dụng tín dụng ngân hàng cho phát triển kinh tế - xã hội ở Tây Nguyên giai đoạn 2006-2010	118
2.2.4. Thực trạng sử dụng thị trường tài chính để phát triển kinh tế - xã hội ở Tây Nguyên	122
2.3. Kinh nghiệm của một số quốc gia trong sử dụng tài chính để phát triển kinh tế - xã hội	131
2.3.1. Kinh nghiệm của Trung Quốc về sử dụng ngân sách nhà nước và trái phiếu chính phủ	131
2.3.2. Kinh nghiệm sử dụng tín dụng nhà nước của Nhật Bản để phát triển kinh tế - xã hội	139
2.3.3. Kinh nghiệm sử dụng thị trường tài chính các nước Đông Nam Á để phát triển kinh tế - xã hội	144
2.3.4. Bài học kinh nghiệm rút ra cho Việt Nam trong sử dụng tài chính phát triển kinh tế - xã hội	148
 Chương 3: TÀI CHÍNH VỚI NHIỆM VỤ THỨC ĐẨY PHÁT TRIỂN KINH TẾ - XÃ HỘI CÁC TỈNH TÂY NGUYÊN GIAI ĐOẠN 2011-2015, TẦM NHÌN ĐẾN 2020	 152
3.1. Định hướng phát triển kinh tế - xã hội ở Tây Nguyên đến 2015, tầm nhìn đến 2020 và quan điểm sử dụng tài chính trong giai đoạn này	153
3.1.1. Định hướng phát triển kinh tế - xã hội ở Tây Nguyên đến 2015, tầm nhìn đến 2020	153

3.1.2. Quan điểm sử dụng tài chính trong giai đoạn này	158
3.1.3. Những cơ hội và thách thức đối với hoạt động tài chính trong giai đoạn 2011-2015, tầm nhìn đến 2020 trên địa bàn các tỉnh Tây Nguyên	160
3.2. Giải pháp hoàn thiện sử dụng các công cụ tài chính giai đoạn 2011-2015, tầm nhìn đến 2020	166
3.2.1. Tiếp tục hoàn thiện chính sách đối với Tây Nguyên	166
3.2.2. Giải pháp hoàn thiện sử dụng ngân sách nhà nước	169
3.2.3. Giải pháp hoàn thiện sử dụng tín dụng nhà nước	182
3.2.4. Giải pháp hoàn thiện sử dụng tín dụng ngân hàng	188
3.2.5. Giải pháp hoàn thiện sử dụng thị trường tài chính	191
3.3. Các giải pháp hỗ trợ	196
3.3.1. Tiếp tục hoàn thiện chiến lược phát triển kinh tế - xã hội của vùng Tây Nguyên giai đoạn 2011-2020	196
3.3.2. Bảo đảm sự ổn định chính trị - xã hội trên địa bàn Tây Nguyên	199
3.3.3. Quan tâm phát triển giáo dục, đào tạo nguồn nhân lực và hệ thống thông tin kinh tế - xã hội trên địa bàn các tỉnh Tây Nguyên	201
KẾT LUẬN	203
DANH MỤC CÁC CÔNG TRÌNH ĐÃ CÔNG BỐ CỦA TÁC GIẢ	
LIÊN QUAN ĐẾN ĐỀ TÀI LUẬN ÁN	
DANH MỤC TÀI LIỆU THAM KHẢO	

DANH MỤC CÁC CHỮ VIẾT TẮT TRONG LUẬN ÁN

CBCC	Cán bộ công chức
CBVC	Cán bộ viên chức
CNH, HĐH	Công nghiệp hóa, Hiện đại hóa
CSTK	Chính sách tài khóa
CSTT	Chính sách tiền tệ
DNNN	Doanh nghiệp nhà nước
DTTS	Dân tộc thiểu số
ĐTPT	Đầu tư phát triển
GDP	Tổng sản phẩm quốc nội
GD&ĐT	Giáo dục và đào tạo
GNI	Tổng thu nhập quốc gia
GTGT	Giá trị gia tăng
HĐND	Hội đồng nhân dân
HTX	Hợp tác xã
IMF	Quỹ tiền tệ quốc tế
KH&CN	Khoa học và công nghệ
NHCP	Ngân hàng cổ phần
NHCSXH	Ngân hàng chính sách xã hội
NHLD	Ngân hàng liên doanh
NHNN	Ngân hàng nhà nước
NHTM	Ngân hàng thương mại
NHTW	Ngân hàng trung ương
NHTMNN	Ngân hàng thương mại nhà nước
NHTMVN	Ngân hàng thương mại Việt Nam
NSĐP	Ngân sách địa phương
NSLĐ	Năng suất lao động
NSNN	Ngân sách nhà nước
NSTW	Ngân sách trung ương
ODA	Hỗ trợ phát triển chính thức
TCTD	Tổ chức tín dụng
TD	Tín dụng
TDNH	Tín dụng ngân hàng
TDNN	Tín dụng nhà nước
TNCN	Thu nhập cá nhân
TTCK	Thị trường chứng khoán
TNDN	Thu nhập doanh nghiệp
TPCP	Traí phiếu chính phủ
TTĐB	Tiêu thụ đặc biệt
TTTC	Thị trường tài chính
TTTD	Thị trường tín dụng
USD	Đôla Mỹ
UNDP	Chương trình phát triển Liên Hợp quốc
VND	Đồng Việt Nam
WB	Ngân hàng thế giới
WTO	Tổ chức thương mại thế giới
XDCB	Xây dựng cơ bản
XNK	Xuất nhập khẩu

DANH MỤC CÁC BẢNG TRONG LUẬN ÁN

<u>Ký hiệu bảng</u>	<u>Tên bảng</u>	<u>Trang</u>
Bảng 2.1.	Thu NSNN giai đoạn 2006-2010 của các tỉnh Tây Nguyên	90
Bảng 2.2.	Tỷ lệ động viên thu NSNN giai đoạn 2006-2010 các tỉnh Tây nguyên	91
Bảng 2.3.	Mối quan hệ giữa tỷ lệ động viên thu NSNN với chuyển dịch cơ cấu kinh tế giai đoạn 2001-2005 và 2006-2010	94
Bảng 2.4.	Tỷ lệ động viên thu NSNN bình quân 2001-2010	95
Bảng 2.5.	Cơ cấu thu nội địa trong tổng thu NSNN theo lĩnh vực	96
Bảng 2.6.	Cơ cấu giữa thuế hàng hóa, thuế thu nhập và thuế tài sản trong tổng thu NSNN trên địa bàn Tây Nguyên	97
Bảng 2.7.	Cơ cấu thuế gián thu và thuế trực thu trong tổng thu NSNN trên địa bàn các tỉnh Tây nguyên	98
Bảng 2.8.	Tỷ lệ động viên thu NSNN giai đoạn 2001-2010 các tỉnh Tây Nguyên	99
Bảng 2.9.	So sánh tốc độ tăng GDP và tốc độ tăng thuế	100
Bảng 2.10.	Chi NSNN so với GDP qua các giai đoạn từ 2001-2010 các tỉnh Tây Nguyên	101
Bảng 2.11.	Tỷ lệ chi NSNN so với GDP qua các giai đoạn 2001-2010 của Tây Nguyên	101
Bảng 2.12.	Tỷ lệ chi NSNN so với GDP qua từng năm thời kỳ 2001-2010 của Tây Nguyên	102
Bảng 2.13.	So sánh tốc độ tăng chi ĐTPT và chi thường xuyên giai đoạn 2006-2010 của Tây Nguyên	103
Bảng 2.14.	Cơ cấu chi ĐTPT của các tỉnh Tây Nguyên	105
Bảng 2.15.	Cơ cấu vốn đầu tư toàn xã hội so với tổng số (%) ở Tây Nguyên	107
Bảng 2.16.	Cơ cấu chi thường xuyên giai đoạn 2001-2005 các tỉnh Tây Nguyên	108
Bảng 2.17.	Cơ cấu chi thường xuyên giai đoạn 2006-2010 ở Tây Nguyên	109
Bảng 2.18.	TDNH của các tỉnh Tây Nguyên phân tỷ trọng theo ngành giai đoạn 2001, 2005 và 2010	119
Bảng 2.19.	Giá trị cổ phiếu giao dịch trên TTCK	144
Bảng 2.20.	Cơ cấu khu vực TTTC ở một số nước Đông Nam Á năm 1999	146

MỞ ĐẦU

1. Sự cần thiết nghiên cứu

Trong 10 năm qua, thực hiện Nghị quyết 10-NQ/TW ngày 18-01-2002 của Bộ Chính trị về phát triển kinh tế - xã hội và bảo đảm quốc phòng vùng Tây Nguyên thời kỳ 2001-2010, theo đó các chính sách và công cụ tài chính đã được tích cực sử dụng hướng vào mục tiêu phục vụ và thúc đẩy phát triển kinh tế - xã hội. Nhờ vậy, kinh tế - xã hội các tỉnh Tây Nguyên đã có bước phát triển nhanh, tạo đà cho sự phát triển trong giai đoạn tiếp theo.

Tăng trưởng kinh tế và phát triển kinh tế - xã hội là mục tiêu của mỗi quốc gia, vùng lãnh thổ trong mọi thời đại. Có nhiều nhân tố tác động đến quá trình phát triển kinh tế - xã hội, trong đó tài chính tác động tới mọi lĩnh vực, góp phần quan trọng của sự biến đổi về phát triển kinh tế - xã hội nhanh hay chậm tùy thuộc vào nhận thức của các chủ thể xã hội về tài chính và sử dụng các công cụ tài chính để thực hiện các mục tiêu kinh tế - xã hội cần đạt đến.

Bước vào giai đoạn 2011-2015, tầm nhìn đến 2020, Bộ Chính trị chủ trương tiếp tục thực hiện Nghị quyết 10 với mục tiêu cao hơn về tăng trưởng kinh tế, thực hiện công bằng xã hội và xóa đói giảm nghèo; giai đoạn cả nước hội nhập quốc tế đầy đủ và sâu rộng, nảy sinh nhiều cơ hội mới, đồng thời đặt ra những thách thức, khó khăn nhiều mặt đối với Tây Nguyên, trong đó có vấn đề chính sách, cơ chế sử dụng tài chính để thực hiện mục tiêu phát triển kinh tế - xã hội hướng đến năm 2020.

Với ý nghĩa là một lĩnh vực then chốt mang tính huyết mạch đối với quá trình phát triển kinh tế - xã hội, các chính sách và sử dụng công cụ tài chính cần phải được đổi mới và hoàn thiện hướng vào thực hiện các mục tiêu đã được xác định đối với Tây Nguyên trong giai đoạn đến là hết sức cần thiết. Do vậy, việc nghiên cứu đề tài **“Sử dụng tài chính thúc đẩy phát triển kinh tế - xã hội các tỉnh Tây Nguyên”** là một đòi hỏi cấp bách và thiết thực đối với Tây Nguyên.

2. Tổng quan tình hình nghiên cứu

Trong nền kinh tế thị trường, những vấn đề lý luận về tài chính được các nhà khoa học trên thế giới rất quan tâm nghiên cứu trong lịch sử phát triển xã hội. Nhiều quan điểm và các luận thuyết theo các trường phái khác nhau đã trở thành kinh điển trong các học thuyết. Tuy nhiên trong kinh tế học hiện đại, các nhà khoa học nhận thấy không thể sử dụng thuần túy một học thuyết nào đó trong lĩnh vực tài chính để giải quyết các vấn đề của nền kinh tế - xã hội đặt ra trong từng giai đoạn phát triển. Các nhà khoa học ngày nay khuyến cáo cần phải kết hợp các học thuyết kinh tế thông qua sử dụng tài chính một cách linh hoạt mới bảo đảm hiệu quả. Trên thực tế, nhiều quốc gia thành công như Hoa Kỳ trong thập niên 90; Hàn Quốc thành công đáng kể trong sử dụng tài chính trở thành quốc gia có nền kinh tế mới nổi; Trung Quốc rất thành công trong sử dụng tài chính để can thiệp và điều chỉnh sự phát triển kinh tế, giữ cho nền kinh tế tăng trưởng nhanh trong gần 3 thập kỷ qua.

Trong nước, những công trình đã nghiên cứu về tài chính đối với phát triển kinh tế - xã hội các tỉnh Tây Nguyên không nhiều, tính từ năm 2004 trở lại đây có các công trình được báo cáo tại Hội thảo khoa học về *"Chính sách và giải pháp tài chính đẩy mạnh phát triển kinh tế - xã hội các tỉnh Tây Nguyên"* tổ chức ở Buôn Ma Thuột, ngày 24/9/2004 do Học viện Tài chính, Sở Tài chính Đắk Lak và Viện Dân tộc phối hợp thực hiện. Trong đó, có 20 báo cáo trình bày ở hội thảo của một số nhà khoa học và nhà quản lý, xoay quanh vấn đề tài chính - ngân sách - tín dụng nhằm thúc đẩy phát triển kinh tế - xã hội các tỉnh Tây Nguyên. Có một số công trình tiêu biểu như sau: *"Thực trạng và giải pháp về phát triển kinh tế - xã hội vùng Tây Nguyên trong tình hình mới"* của TS. Hoàng Ngọc Phong - Trưởng ban nghiên cứu phát triển vùng, Viện chiến lược phát triển, Bộ kế hoạch đầu tư; *"Hoàn thiện chính sách và giải pháp tài chính thúc đẩy phát triển kinh tế - xã hội các tỉnh Tây Nguyên"* của PGS.TS Nguyễn Đăng Nam, Phó viện trưởng Viện khoa học tài chính; *"Chính sách ưu đãi thuế phát triển các thành phần kinh tế ở Tây Nguyên"* của PGS.TS Bạch Thị Minh Huyền,